

SZEMLE

Kis Tamás:

A magyar katonai szleng szótára

(1980–1990)

Debrecen, 1991. 178 oldal

Olyan újdonság jelent meg a magyar nyelvészeti kiadványok sorában, ami minden bizonnyal nagy sikerre számíthat – és nem csupán a nyelvészek körében.

Kis Tamás munkája, A magyar katonai szleng szótára nemcsak színvonalas munka: kitűnően szórakoztatja is az olvasót. A bemutatott anyag igen friss: aki 1980–1990 között volt katona, bizonyára sok jól ismert kifejezésre bukkan, ha belelapoz a szótárba.

Miért lehet tanulságos, ha valaki ilyen sajátos csoportnyelv bemutatására vállalkozik? Egyáltalán van-e értelme egységes katonai szlengről beszélni, hiszen a laktanyák mikroszférája igen elzárt világ...

Kétségtelen: a szavak és kifejezések egy része konkrét laktanyához köthető. Ilyen pl. az „Arrivederci, Ercsi!”

(az Ercsőtől búcsúzó öregkatonák leszerelő rigmusa)

vagy: – Két öreget ismerek a századnál: az egyik én vagyok, a másik a Batthyány-szobor! (Lentiből).

Ennél azonban jóval több az „univerzális” kifejezés, melyet minden baka megért, csak esetleg a szinonimáját használja. Megdöbbenő, hogy pl. a **kopasz** címszó alatt több, mint száz rokon értelmű elnevezést vonultat fel a szerző. Ezek közül egy csokor az újonc katona külsejére utal:

a/ rövid (szinte kopasz) hajra:

pl. *bőrfejű, csupasz, gyufafej, sünefejű*

b/ egyéb külső tulajdonságra:

pl. *riadtszemű*

c/ vagy a sok napra, ami még szegény előtt áll:

pl. *milliomos, ezernapos csirke.*

Számomra a második, talán még fontosabb tanulság az a felfedezés volt, hogy egy egész „szóalkotó műhelyre” bukkantam rá, miközben a

szótárt böngésztem. Egy új nyelvet fedeztem föl, egy magyar csoportnyelvet, mely megmutatja: anyanyelvünk különböző műveltségű használói egy számukra új világban hogyan teremtenek új szavakat.

Kétségtelen, hogy a névátvitel a szleng legproduktívabb szóalkotási módja.

Például: *vidámpark* – akadálypálya;

vízállásjelentés – rangjelző csík.

A legszórakoztatóbbak az összetett szavak: *soknapújóska, bokorarcú, inkubátorszökevény, aszfalt-pattanás* (az utóbbi kettő a kistermetű katona gúnyneve).

A rövidítések mellett terjedős kifejezésekre is bukkantam. Lejegyzem a szerző kedvencét, egy tökéletes alliterációt:

kizárólag katonai kátrinban kilenc kilencvenért kapható, kéz körül keringő, körkörösén kiképzett, kibaszott kurva könnyen kezelhető, kopaszkábitó kézi készülék – és mindez a centi definíciója...

Külön érdeme a szerzőnek, hogy nemcsak szavakat gyűjtött: egész mondatok, sőt néha rigmusok is találhatóak a szótárban.

Például öreg katona dicsékvése:

– Olyan öreg vagyok, hogy ha leszállok a villamosról, azt megkoszorúzzák.

A szótár a körültekintő gyűjtőmunka ellenére természetesen nem léphet fel a teljesség igényével. Ráadásul a közelmúltban alapvető változások érték a magyar katonaság életét, ezért az elmúlt tíz évben használt kifejezések egy részét a „halál” fenyegeti.

A szerző kérését tolmácsolom: Akinek felkeltette az érdeklődését a téma, feltétlenül lapozzon bele a munkába! – Aki ekkoriban volt katona, biztosan ki tudja egészíteni az állományt saját élményei alapján.

Öreg katonák! Tiétek a terep!

Kucséra Zsuzsanna